

Установа адукацыі
“Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Рэктар

А.І.Жук

“12” 2024 г.

Рэгістрацыйны №

УД-26-2-1596-2024/вуч.

КРЫНІЦАЗНАЎСТВА ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСІ

Вучэбная праграма ўстановы вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне
для спецыяльнасцей

1-02 01 01 Гісторыя і грамадазнаўчыя дысцыпліны,

1-02 01 02 Гісторыя і сусветная мастацкая культура,

1-02 01 03 Гісторыя і экскурсійна-краязнаўчая работа

2024 г.

Вучэбная праграма вучэбнай дысцыпліны «Крыніцазнаўства гісторыі Беларусі» складзена на аснове адукацыйнага стандарту 3 + па спецыяльнасцях: 1-02 01 01 Гісторыя і грамадазнаўчыя дысцыпліны, 1-02 01 02 Гісторыя і сусветная мастацкая культура, 1-02 01 03 Гісторыя і экскурсійна-краязнаўчая праца (зац. 20.04.2022 пастановай Міністэрства адукацыі №85) і вучэбных планаў спецыяльнасцей 1-02 01 01 Гісторыя і грамадазнаўчыя дысцыпліны (зац. 15.07.2021 рэгістрацыйны № 016-2021 / вуч.), 1-02 01 02 Гісторыя і сусветная мастацкая культура (зац. 15.07.2021 рэгістрацыйны № 017-2021 / вуч.), 1-02 01 03 Гісторыя і экскурсійна-краязнаўчая работа (зац. 15.07.2021 рэгістрацыйны № 018-2021/вуч.)

СКЛАДАЛЬНІК:

В.А. Йоцюс, дацэнт кафедры ўсеагульнай гісторыі і методыкі выкладання гісторыі, кандыдат гістарычных навук, дацэнт

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

В.У. Адзарыха, дацэнт кафедры усходазнаўства міжнародных адносін БДУ, кандыдат гістарычных навук, дацэнт;

Н.В. Барабаш, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі і славянскіх народаў БДПУ, кандыдат гістарычных навук, дацэнт

УЗГОДНЕНА:

Намеснік дырэктара дзяржаўнай установы адукацыі «Гімназія № 40 імя Я.Лучыны г. Мінска»

А.У.Цішчанка

«дата»

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

Кафедрай усеагульнай гісторыі і методыкі выкладання гісторыі (пратакол № 8 ад 26.03.2024)
Загадчык кафедры

В.А.Йоцюс

Навукова-метадычным саветам установы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка” (пратакол № 6 ад 16.04.2024)

Афармленне вучэбнай праграмы і суправаджаючых яе матэрыялаў дзеючым патрабаванням Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь адпавядае

Метадыст
вучэбна-метадычнага аддзела

Г.В. Вінаградава

Дырэктар бібліятэкі

Н.П. Сяткоўская

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Крыніцазнаўства гісторыі Беларусі – гэта навуковая дысцыпліна, якая распрацоўвае тэорыю і методыку даследавання крыніц, даследуе гістарычныя крыніцы па гісторыі Беларусі і тую інфармацыю, якую яны ўтрымліваюць.

Мэта дысцыпліны “Крыніцазнаўства гісторыі Беларусі” – даць студэнтам веды па тэорыі і методыцы крыніцазнаўства, інфармацыю аб крыніцах, звязаных з мінулым Беларусі, асноўных захавальніках і публікацыях крыніц па гісторыі Беларусі.

Задачы вывучэння вучэбнай дысцыпліны складаюцца з:

- засваення тэарэтычных ведаў у галіне крыніцазнаўства;
- авалодання асновамі методыкі даследавання гістарычных крыніц;
- знаёмства з асноўнымі відамі пісьмовых крыніц па гісторыі Беларусі, іх захавальнікамі і публікацыямі.

“Крыніцазнаўства гісторыі Беларусі” мае сувязі з такімі дысцыплінамі, як “Гісторыя Беларусі”, “Краязнаўства Беларусі” “Этналогія Беларусі”, “Дапаможныя гістарычныя дысцыпліны”. Акрамя таго, змест дысцыпліны ўключае дадзеныя гістарычнай геаграфіі, палеаграфіі, археаграфіі і інш. Такім чынам, вялікае значэнне ў вывучэнні крыніцазнаўства гісторыі Беларусі мае міждысцыплінарны падыход.

Вывучэнне вучэбнай дысцыпліны “Крыніцазнаўства гісторыі Беларусі” павінна забяспечыць фарміраванне ў студэнтаў універсальнай кампетэнцыі:

УК-8 – валодаць культурай мыслення, здольнасцю да ўспрымання, абагульнення і аналізу філасофскіх, светапоглядных, сацыяльна і асобасна значных праблем у прафесійнай дзейнасці;

базай прафесійнай кампетэнцыі:

БПК – вылучаць асноўныя тыпы гістарычных крыніц і валодаць метадамі іх выкарыстання ў адукацыйнай і навуковай дзейнасці.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны «Крыніцазнаўства гісторыі Беларусі» студэнт павінен ведаць:

- асноўныя крыніцы па гісторыі Беларусі;
- метадалагічныя прынцыпы і тэорыі сучаснага крыніцазнаўства;

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны «Крыніцазнаўства гісторыі Беларусі» студэнт павінен умець:

- выяўляць крыніцы па гісторыі Беларусі;
- выкарыстоўваць у навукова-даследчай працы па гісторыі асноўныя метады крыніцазнаўчага даследавання.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны «Крыніцазнаўства гісторыі Беларусі» студэнт павінен валодаць:

- паняццямі аб крыніцах па гісторыі Беларусі, іх месцы і ролі ў гістарычнай навуцы;

- метадыкай навуковай работы з крыніцамі;
- метадамі выкарыстання гістарычных крыніц у выкладанні гісторыі ў школе.

Усяго на вывучэнне вучэбнай дысцыпліны па дзённай форме атрымання адукацыі адводзіцца 100 г. (3 з.е.), з іх аўдыторных 48 г. (22 лекцыйных, 26 семінарскіх). На самастойную работу адводзіцца 52 гадзіны.

На кіруемую самастойную работу па вучэбнай дысцыпліне адводзіцца 4 гадзіны, з іх 2 гадзіны лекцый, 2 гадзіны семінарскіх заняткаў.

Атэстацыя праводзіцца ў адпаведнасці з вучэбнымі планамі у форме заліка (7 сяместр).

Усяго на вывучэнне вучэбнай дысцыпліны па завочнай форме атрымання адукацыі адводзіцца 100 г. (3 з.е.), з іх аўдыторных 12 (4 лекцыйных, 8 семінарскіх). Атэстацыя праводзіцца ў адпаведнасці з вучэбнымі планами у форме заліка (4 курс).

Назва вучэбнай дысцыпліны	Семестр	Колькасць гадзін вучэбных заняткаў					Самастойная (пазааўдыторная) работа	Форма прамежкавай атэстацыі
		усяго	аудыторных	3 іх				
				лекцыі	семінарыя	кіруемая самастойная работа студэнтаў		
Крыніцазнаўства гісторыі Беларусі	7	100	48	20	24	4 2 Л, 2 С	52	залік

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛА

Раздзел 1. Крыніцазнаўства як навука

Тэма 1.1. Асновы тэорыі і методыкі крыніцазнаўства.

Месца і роля крыніцазнаўства ў гістарычнай навуцы. Аб'ект, прадмет і задачы крыніцазнаўства. Гістарычная крыніца, яе сутнасць і значэнне як носбіта сацыяльнай інфармацыі. Праблема класіфікацыі гістарычных крыніц.

Класіфікацыя крыніц Э.Бернгайма. Гістарычныя рэшткі і гістарычная традыцыя. Падзел крыніц на пісьмовыя, рэчавыя, вусныя, этнаграфічныя, лінгвістычныя, фота-, кінадакументы і фонадакументы. Падзел крыніц у адпаведнасці з формай адлюстравання рэчаіснасці на рэчавыя, пісьмовыя, фанічныя і выяўленчыя. Класіфікацыя гістарычных крыніц С.О.Шмідта.

Крыніцы сацыяльнага і несацыяльнага паходжання. Гістарычная крыніца і гістарычны дапаможнік. Структура крыніцазнаўства. Сувязі крыніцазнаўства з паліяграфіяй, храналогіяй, архівазнаўствам і іншымі навуковымі дысцыплінамі.

Развіццё крыніцазнаўства ў наваейшы час. Погляды на крыніцазнаўчую працу гісторыка М.Блока, Л.Феўра і інш. Распрацоўка тэорыі і методыкі крыніцазнаўства савецкімі гісторыкамі. Распрацоўка крыніцазнаўства гісторыі Беларусі. Д.І. Даўгяла, М. Улашчык і інш.

Спецыфіка мінулага як аб'екта пазнання. Рэтраспектыўны і рэканструктыўны характар гістарычнага пазнання. Эвалюцыя разумення гістарычнай крыніцы.

Гістарычная крыніца ў святле вучэння аб інфармацыі. Крыніца як адзінства аб'ектыўнага і суб'ектыўнага. Мэта яе стварэння і пытанне праўдзівасці, дакладнасці і паўнаты крыніцы.

Гістарычная крыніца і гістарычны факт. Інфармацыя крыніцы прамая і ўскосная, непасрэдная і апасродкаваная, наўмысная і ненаўмысная.

Селектыўнасць фіксацыі рэчаіснасці ў крыніцах і шляхі яе пераадолення. Прынцып аб'ектыўнасці ў даследаванні крыніц і яго патрабаванні. Рэпрэзентатыўнасць складу крыніц як фактар, які забяспечвае аб'ектыўнасць вынікаў гістарычнага даследавання. Аптымізацыя складу крыніц і іх інфармацыі. Прынцып суб'ектыўнасці ў крыніцазнаўстве. Улік суб'ектыўнага ў інфармацыі крыніцы, а таксама суб'ектыўнасці ўспрымання гэтай інфармацыі. Шляхі пераадолення суб'ектыўнасці пры даследаванні гістарычных крыніц.

Прынцып гістарызму ў крыніцазнаўстве. Разгляд крыніц і іх інфармацыі ў канкрэтна-гістарычных узаемасувязях і ў развіцці. Гісторыя тэксту крыніцы. Этапы стварэння дакумента: чарнавікі, варыянты, канчатковы тэкст. Копіі, публікацыі, пераклады на іншыя мовы. Гісторыя дакумента на яго дакрынічнай стадыі.

Асноўныя этапы крыніцазнаўчага даследавання. Пошук і адбор крыніц.

Апублікаванныя крыніцы. Гістарычная бібліяграфія. Архіўныя крыніцы. Фонды архіваў, гісторыя фондаўтваральнікаў. Крыніцы музеяў, бібліятэк і іншых захавальнікаў крыніц. Пошук крыніц у сетцы Internet'a.

Асноўныя метады даследавання крыніц. Параўнальна-тэксталагічны аналіз крыніц. А.А. Шахматаў. Параўнальна-гістарычны аналіз крыніц. Л.У. Чарапнін. Гісторыка-сістэмны метады. Колькасныя (матэматыка-статыстычныя) метады.

Тэма 1.2. Работа з гістарычнай крыніцай

Гістарычныя ўмовы ўзнікнення крыніцы. Канкрэтна-гістарычныя абставіны стварэння помніка. Прамы сэнс тэксту крыніцы. Высвятленне сэнсу слоў, выказаў. Ускосная інфармацыя. Алегорыі і іншасказанні, падтэкст помніка. Высвятленне мэты або мэт стварэння дакумента. Аналіз уплыву ўмоў, у якіх фіксуецца гістарычная інфармацыя, на яе паўнату і дакладнасць.

Аналіз сведчаньняў, заснаваных на асабістых назіраннях. Уплыў асобы аўтара на перадаваемую ім інфармацыю. Крытыка звестак, трапіўшых у даследуемы помнік з іншых крыніц.

Падзел інфармацыі аб часе на прамую і ускосную, наўмысную і ненаўмысную. Аналіз прамой інфармацыі крыніцы аб часе. Аналіз ускоснай інфармацыі аб часе. Сінтэз інфармацыі аб часе. Вызначэнне апорных дат.

Перавод часовай інфармацыі старажытнай крыніцы на сучасную сістэму летазлічэння. Супастаўленне ўсёй часовай інфармацыі крыніцы і аднаўленне часу гістарычных падзей.

Аналіз прамой прасторавай інфармацыі. Тапонімы. Аналіз ускоснай прасторавай інфармацыі. Выяўленне ускоснай прасторавай інфармацыі падчас аналіза тэкста крыніцы. Этнонімы, этнатапонімы, катайконімы, лакальныя лінгвістычныя з'явы, лакалізуючыя прыкметы крыніцы як матэрыяльнага аб'екта і інш. Сінтэз прасторавай інфармацыі. Арыенціровачная лакалізацыя.

Удакладняючая лакалізацыя і вызначэнне месца гістарычных падзей.

Аналіз прамой інфармацыі аб асобе. Асабістыя імёны. Імёны кананічныя і некананічныя. Мянускі, прозвішчы, крыптонімы, псеўданімы. Ускосная інфармацыя аб асобе. Пол, узрост, сацыяльнае становішча, веравызнанне, палітычныя перакананні і г.д. Сінтэз інфармацыі крыніцы аб аўтары.

Атрыбуцыя крыніцы. Атрыбуцыя поўная і няпоўная. Сінтэз усёй інфармацыі крыніцы. Ацэнка паўнаты, дакладнасці, праўдзівасці і навуковай каштоўнасці гістарычнага помніка.

Раздел 2. Пісьмовыя крыніцы па гісторыі Беларусі

Тэма 2.1. Дакументальныя крыніцы: заканадаўчыя дакументы

Заканадаўчыя помнікі як гістарычная крыніца і метады іх даследавання.

Права звычайнае і права пісанае. Заканадаўства ва ўсходнеславянскіх землях IX-XIII стст. Руская праўда. Крыніцы права Вялікага княства Літоўскага. Віды заканадаўчых дакументаў XIV-XVIII стст. Прывілеі і граматы, іх кваліфікацыя. “Судзібнік” Казіміра IV (1468 г.), яго месца ў развіцці заканадаўства Вялікага княства Літоўскага. Статуты 1529, 1566, 1588 гг. і іх значэнне як гістарычнай крыніцы. Разнавіднасці заканадаўчых дакументаў сеймаў Вялікага княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай. Універсалы, дэкларацыі, канстытуцыі, маніфесты – іх асаблівасці і значэнне як гістарычнай крыніцы.

Заканадаўства Расійскай імперыі канца XVIII – пачатку XX стст. Тыпы і віды заканадаўчых дакументаў. Заканадаўчыя дакументы навейшага часу. Вызначэнне актаў і прынцыпы іх класіфікацыі.

Тэма 2.2. Дакументальныя крыніцы: актавыя матэрыялы.

Актавы матэрыял як гістарычная крыніца і метады яго даследавання. З’яўленне актаў ва ўсходніх славян. Старажытныя акты беларускіх зямель і іх характар. Актавы матэрыял Вялікага княства Літоўскага. Публічна-правовыя акты Вялікага княства Літоўскага. Прывілеі на нерухомую маёмасць, выракі, уставы, прывілеі асабістыя, дзяржаўныя, царкоўныя ўніі. Актавы матэрыял судовых устаноў Вялікага княства Літоўскага: кнігі паточныя, запісовыя і дэкрэтовыя. Павелічэнне колькасці прыватнаправавых актаў (дадзеныя, духоўныя, купчыя, менавыя, раздзельныя, пазыковыя, ільготныя граматы залежным сялянам, мяшчанам і інш.).

Тэма 2.3. Дакументальныя крыніцы: матэрыялы справаводства, статыстычныя і гаспадарчыя апісанні.

Праблемы крыніцазнаўчага даследавання матэрыялаў справаводства. Класіфікацыя матэрыялаў справаводства. Справаводства дзяржаўных устаноў. Стварэнне і дзейнасць канцылярыі Вялікага княства Літоўскага. Архіў канцылярыі (метрыка), першапачатковы і сучасны склад кніг метрыкі. Віды дакументавання. Сеймавыя матэрыялы: наказы паслам, запыты, пратаколы пасяджэнняў і інш. Мытныя кнігі, пісцовыя кнігі. Прыватная справаводная дакументацыя. Інвентары, іх паходжанне, класіфікацыя і значэнне як гістарычнай крыніцы.

Тэма 2.4. Апаведальныя крыніцы: летапісы і хронікі.

Летапісы і хронікі як гістарычныя крыніцы, метады іх вывучэння. Пратограф, рэдакцыя, звод, спіс. “Аповесць мінулых часоў”, яе рэдакцыі, асноўныя спісы і крыніцы. Этапы летапісання на беларускіх землях, цэнтры летапіснай работы. Першы летапісны звод: гістарычныя ўмовы, у якіх быў створаны, крыніцы, рэдакцыі. Другі летапісны звод (“Хроніка літоўская і жамайцкая”), яго рэдакцыі. Трэці летапісны звод (Хроніка Быхаўца). Мясцовае беларускае летапісанне XVII – XVIII стст. Баркулабаўскі летапіс. Віцебская (Панцырнага і Аверкі) і Магілёўская (Сурты і Трубніцкіх) хронікі.

Тэма 2.5. Апавядальныя крыніцы: мемуарная літаратура.

Асаблівасці ўспамінаў і дзённікаў як гістарычных крыніц. Мемуарная літаратура XVII—XVIII стст. Ф. Еўлашоўскі, А. Філіповіч і інш. Эпістальярная спадчына як гістарычная крыніца. Перапіска дзелава і прыватная. “Допісы” Філона Кміты-Чарнабыльскага, перапіска Стэфана Баторыя, Жыгімонта III, Радзівілаў, Сапегаў і інш.

Тэма 2.6. Апавядальныя крыніцы: літаратурныя, агіяграфічныя і публіцыстычныя творы.

Прыёмы крыніцазнаўчага аналізу літаратурных і публіцыстычных твораў. Літаратурна-публіцыстычныя помнікі XII ст. як крыніцы па гісторыі Беларусі. “Слова аб палку Ігаравым”. “Павучэнні Уладзіміра Манамаха”. Літаратурная і публіцыстычная спадчына Кірылы Тураўскага. Літаратурныя і публіцыстычныя творы XVI—XVIII стст. Ян Вісліцкі, М.Гусоўскі, Ф.Скарына, С.Будны і інш. Публіцыстычныя творы XIX-XX стст. Агіяграфічныя творы як гістарычная крыніца. Мэты стварэння агіяграфічных твораў. Агіяграфічны канон. Асаблівасці помнікаў старажытнай беларускай агіяграфіі як гістарычнай крыніцы. Жыццё Ефрасінні Полацкай, Кірылы Тураўскага, Аўрамія Смаленскага.

Тэма 2.7. Апавядальныя крыніцы: эпістальярныя крыніцы і перыядычны друк.

Перапіска дзелава і прыватная. “Допісы” Філона Кміты-Чарнабыльскага, перапіска Стэфана Баторыя, Жыгімонта III, Радзівілаў, Сапегаў і інш.

Тэма 2.8. Асноўныя захавальнікі і публікацыі крыніц па гісторыі Беларусі.

Дзяржаўныя архівы Беларусі і іх фонды. Дзяржаўныя музеі. Аддзелы рукапісаў і старадрукаў бібліятэк. Асноўныя замежныя захавальнікі крыніц па гісторыі Беларусі. Публікацыі крыніц па гісторыі Беларусі ў XIX — пачатку XX ст. І. І. Грыгаровіч. Дзейнасць археалагічных камісій. Публікацыі крыніц у XX ст. М. М. Улашчык. Публікацыі крыніц у Рэспубліцы Беларусь.

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ДЫСЦЫПЛІНЫ
«Крыніцазнаўства гісторыі Беларусі»
(дзённая форма атрымання адукацыі)

Нумар раздзела, тэмы заняткаў	Назва раздзела, тэмы, заняткі; пералік вывучаемых пытанняў	Колькасць аўдыторных гадзін			Самастойная (пазааўдыторных) работа	Метадычныя дапаможнікі, сродкі навучання	Літаратура	Форма кантролю ведаў
		Лекцыі	Семінарыя заняткі	Кіруемая самастойная работа				
7-ы семестр								
1	Крыніцазнаўства як навукa	4	2		12			
1.1	Асновы тэорыі і методыкі крыніцазнаўства. 1. Прадмет і задачы крыніцазнаўства гісторыі Беларусі. 2. Гісторыя крыніцазнаўства. 3. Тэорыя і метадалогія крыніцазнаўства.	2			6	Презентацыя	[1,2]	
1.2.	Работа з гістарычнай крыніцай. 1. Тлумачэнне гістарычных крыніц (герменеўтыка). 2. Вызначэнне часу з'яўлення гістарычнай крыніцы. 3. Вызначэнне месца з'яўлення гістарычнай крыніцы. 4. Вызначэнне аўтарства крыніцы.	2	2		6	Презентацыя	[1,2]	Работа з дакументамі

2	Пісьмовыя крыніцы па гісторыі Беларусі	16	22	4	38			
2.1.	Дакументальныя крыніцы: заканадаўчыя дакументы. 1. Заканадаўства ва ўсходнеславянскіх землях IX-XIII стст. Руская праўда. 2. Крыніцы права Вялікага княства Літоўскага. 3. Статуты 1529, 1566, 1588 гг. і іх значэнне як гістарычнай крыніцы. 4. Разнавіднасці заканадаўчых дакументаў сеймаў Вялікага княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай. 5. Заканадаўства Расійскай імперыі канца XVIII – пачатку XX стст. 6. Заканадаўчыя дакументы навейшага часу. Вызначэнне актаў і прынцыпы іх класіфікацыі.	2	4		6	Презентацыя	[1,2]	Работа з дакументамі
2.2.	Дакументальныя крыніцы: актавыя матэрыялы. 1. Актавы матэрыял як гістарычная крыніца і метады яго даследавання. 2. Старажытныя акты беларускіх зямель і іх характар. 3. Актавы матэрыял Вялікага княства Літоўскага. Публічна-прававыя акты Вялікага княства Літоўскага. 4. Актавы матэрыял судовых устаноў Вялікага княства Літоўскага: кнігі паточныя, запісовыя і дэкрэтовыя.	2	2		6	Презентацыя	[1,2]	Работа з дакументамі
2.3	Дакументальныя крыніцы: матэрыялы справаводства, статыстычныя і гаспадарчыя апісанні. 1. Праблемы крыніцазнаўчага даследавання матэрыялаў справаводства. 2. Класіфікацыя матэрыялаў справаводства. 3. Віды дакументавання. 4. Прыватная справаводная дакументацыя.	2	2		6	Презентацыя	[1,2]	Работа з дакументамі

2.4.	<p>Апавядальныя крыніцы: летапісы і хронікі.</p> <p>1. Летапісы і хронікі як гістарычныя крыніцы, метады іх вывучэння.</p> <p>2. “Аповесць мінулых часоў”, яе рэдакцыі, асноўныя спісы і крыніцы.</p> <p>3. Першы летапісны звод.</p> <p>4. Другі летапісны звод (“Хроніка літоўская і жамойцкая”), яго рэдакцыі.</p> <p>5. Трэці летапісны звод (Хроніка Быхаўца).</p> <p>6. Мясцовае беларускае летапісанне XVII – XVIII стст.</p>	2	4	2 (Л)	6	Презентацыя	[1,2]	Работа з дакументамі
2.5.	<p>Апавядальныя крыніцы: мемуарная літаратура.</p> <p>1. Асаблівасці ўспамінаў і дзённікаў як гістарычных крыніц.</p> <p>2. Мемуарная літаратура XVII-XVIII стст.</p> <p>Ф. Еўлашоўскі, А. Філіповіч і інш.</p>	2	2		6	Презентацыя	[1,2]	Работа з дакументамі
2.6.	<p>Апавядальныя крыніцы: літаратурныя, агіяграфічныя і публіцыстычныя творы.</p> <p>1. Прыёмы крыніцазнаўчага аналізу літаратурных і публіцыстычных твораў.</p> <p>2. Літаратурна-публіцыстычныя помнікі XII ст. як крыніцы па гісторыі Беларусі.</p> <p>3. Літаратурныя і публіцыстычныя творы XVI—XVIII стст.</p> <p>4. Публіцыстычныя творы XIX-XX стст.</p> <p>5. Агіяграфічныя творы як гістарычная крыніца.</p>	2	4	2 (С)	4	Презентацыя	[1,2]	Работа з дакументамі
2.7.	<p>Апавядальныя крыніцы: эпісталярныя крыніцы і перыядычны друк.</p> <p>1. Перапіска дзелавая і прыватная.</p> <p>2. “Допісы” Філона Кміты-Чарнабыльскага, перапіска Стэфана Баторыя, Жыгімонта III, Радзівілаў, Сапегаў і інш.</p>	2	2		4	Презентацыя	[1,2]	Работа з дакументамі

2.8	Асноўныя захавальнікі і публікацыі крыніц па гісторыі Беларусі. 1. Дзяржаўныя архівы Беларусі і іх фонды. 2. Дзяржаўныя музеі. 3. Аддзелы рукапісаў і старадрукаў бібліятэк. 4. Публікацыі крыніц па гісторыі Беларусі ў XIX–пачатку XX ст.	2	2		2	Презентацыя	[1,2]	Работа з дакументамі
	Усяго гадзін	20	24	4 2 л, 2 с.	52			залік

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ДЫСЦЫПЛІНЫ
«Крыніцазнаўства гісторыі Беларусі»
(завочная форма атрымання адукацыі)

Нумар раздзела, тэмы заняткаў	Назва раздзела, тэмы, заняткі; пералік вивучаемых пытанняў	Колькасць аўдыторных гадзін		Метадычныя дапаможнікі, сродкі навучання	Літаратура	Форма кантролю ведаў
		Лекцыі	Семінарыя заняткі			
1	Крыніцазнаўства як навукa	4	2			
1.1	Асновы тэорыі і методыкі крыніцазнаўства. 1. Прадмет і задачы крыніцазнаўства гісторыі Беларусі. 2. Гісторыя крыніцазнаўства. 3. Тэорыя і метадалогія крыніцазнаўства.	2		Презент ацыя	[1,2]	
1.2.	Работа з гістарычнай крыніцай. 1. Тлумачэнне гістарычных крыніц (герменеўтыка). 2. Вызначэнне часу з'яўлення гістарычнай крыніцы. 3. Вызначэнне месца з'яўлення гістарычнай крыніцы. 4. Вызначэнне аўтарства крыніцы.	2	2	Презент ацыя	[1,2]	Работа з дакументамі

2	Пісьмовыя крыніцы па гісторыі Беларусі		6			
2.1.	<p>Дакументальныя крыніцы: заканадаўчыя дакументы.</p> <p>1. Заканадаўства ва ўсходнеславянскіх землях IX-XIII стст. Руская праўда.</p> <p>2. Крыніцы права Вялікага княства Літоўскага.</p> <p>3. Статуты 1529, 1566, 1588 гг. і іх значэнне як гістарычнай крыніцы.</p> <p>4. Разнавіднасці заканадаўчых дакументаў сеймаў Вялікага княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай.</p> <p>5. Заканадаўства Расійскай імперыі канца XVIII – пачатку XX стст.</p> <p>6. Заканадаўчыя дакументы навейшага часу. Вызначэнне актаў і прынцыпы іх класіфікацыі.</p>		4	Презентацыя	[1,2]	Работа з дакументамі
2.2.	<p>Дакументальныя крыніцы: актавыя матэрыялы.</p> <p>1. Актавы матэрыял як гістарычная крыніца і метады яго даследавання.</p> <p>2. Старажытныя акты беларускіх зямель і іх характар.</p> <p>3. Актавы матэрыял Вялікага княства Літоўскага. Публічна-прававыя акты Вялікага княства Літоўскага.</p> <p>4. Актавы матэрыял судовых устаноў Вялікага княства Літоўскага: кнігі паточныя, запісовыя і дэкрэтовыя.</p>		2	Презентацыя	[1,2]	Работа з дакументамі
	Усяго гадзін	4	8			залік

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

ЛІТАРАТУРА

Асноўная літаратура

1. Корзюк, А. А. Краеведение Беларуси в вопросах и ответах : пособие / А. А. Корзюк ; Белорус. гос. пед. ун-т. – Минск : БГПУ, 2021. – 84 с.
2. Крыніцазнаўства гісторыі Беларусі [Электронны рэсурс] : вучэб.-метад. комплекс / склад. І. Л. Калечыц // Репозиторий БГПУ. – Рэжым доступу: <http://elib.bspu.by/handle/doc/268>. – Дата доступу: 04.04.2024.

Дадатковая літаратура

3. Источниковедение : учеб. пособие / И. Н. Данилевский [и др.] ; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики» ; отв. ред. М. Ф. Румянцева. – М. : Выш. шк. экономики, 2015. – 686 с.
4. Матюшевская, М. И. Источниковедение истории Беларуси : учеб.-метод. комплекс : в 3 ч. / М. И. Матюшевская ; Могилев. гос. ун-т. – Могилев : МГУ, 2010–2011. – Ч. 1 : Материалы законодательства на Беларуси IX–XXI вв. – 2010. – 42 с.
5. Матюшевская, М. И. Источниковедение истории Беларуси : учеб.-метод. комплекс : в 3 ч. / М. И. Матюшевская ; Могилев. гос. ун-т. – Могилев : МГУ, 2010–2011. – Ч. 2 : Актовые материалы, материалы делопроизводства, экономико-географические, хозяйственные и статистические описания. – 2011. – 40 с.
6. Матюшевская, М. И. Источниковедение истории Беларуси : учеб.-метод. комплекс : в 3 ч. / М. И. Матюшевская ; Могилев. гос. ун-т. – Могилев : МГУ, 2010–2011. – Ч. 3 : Летописи и хроники, литературные и публицистические произведения, мемуарная литература, эпистолярные источники и периодическая печать. – 2011. – 59 с.
7. Сиренов, А. В. Источниковедение : учеб. для акад. бакалавриата / А. В. Сиренов, Е. Д. Твердюкова, А. И. Филюшкин ; под ред. А. В. Сиренова. – М. : Юрайт, 2015. – 396 с.
8. Ходзін, С. М. Крыніцазнаўства гісторыі Беларусі : дапам. для студэнтаў ВНУ / С. М. Ходзін. – Мінск : Беларус. дзярж. ун-т, 2012. – 255 с.

ПЕРАЛІК ЗАДАННЯЎ КІРУЕМАЙ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ СТУДЭНТАЎ ПА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ

Кіруемая самастойная работа да тэмы 2.4 «Апавядальныя крыніцы: Летапісы і хронікі»

Тэмы:

1. “Аповесць мінулых часоў”, яе рэдакцыі, асноўныя спісы і крыніцы.
2. Этапы летапісання на беларускіх землях, цэнтры летапіснай работы.
3. Першы летапісны звод: гістарычныя ўмовы, у якіх быў створаны, крыніцы, рэдакцыі.
4. Другі летапісны звод (“Хроніка літоўская і жамойцкая”), яго рэдакцыі.
5. Трэці летапісны звод (Хроніка Быхаўца).
6. Баркулабаўскі летапіс.
7. Віцебская (панцырнага і аверкі) хроніка.
8. Магілёўская (сурты і трубніцкіх) хроніка.

Заданне 1 узроўня:

- вывучэнне першакрыніц па тэме
- вывучэнне літаратуры па тэме

Заданне 2 узроўня:

- напісанне рэферата па тэме «Аповесць мінулых часоў» яе рэдакцыі, асноўныя спісы і крыніцы»;
- напісанне рэферата па тэме «Этапы летапісання на беларускіх землях, цэнтры летапіснай работы»;
- напісанне рэферата па тэме «Першы летапісны звод: гістарычныя ўмовы, у якіх быў створаны, крыніцы, рэдакцыі»;
- напісанне рэферата па тэме « Другі летапісны звод (“Хроніка літоўская і жамойцкая”), яго рэдакцыі»;
- напісанне рэферата па тэме « Трэці летапісны звод (Хроніка Быхаўца)»;
- напісанне рэферата па тэме « Баркулабаўскі летапіс»;
- напісанне рэферата па тэме « Віцебская (Панцырнага і Аверкі) хроніка»;
- напісанне рэферата па тэме « Магілёўская (Сурты і Трубніцкіх) хроніка»

Заданне 3 узроўня:

- стварэнне прэзентацыі і падрыхтоўка выступлення па тэме «Аповесць мінулых часоў» яе рэдакцыі, асноўныя спісы і крыніцы»;
- стварэнне прэзентацыі і падрыхтоўка выступлення па тэме «Этапы летапісання на беларускіх землях, цэнтры летапіснай работы»;
- стварэнне прэзентацыі і падрыхтоўка выступлення па тэме «Першы летапісны звод: гістарычныя ўмовы, у якіх быў створаны, крыніцы, рэдакцыі»;
- стварэнне прэзентацыі і падрыхтоўка выступлення па тэме «Другі летапісны звод (“Хроніка літоўская і жамойцкая”), яго рэдакцыі»;

- стварэнне прэзентацыі і падрыхтоўка выступлення па тэме «Трэці летапісны звод (Хроніка Быхаўца)»;
- стварэнне прэзентацыі і падрыхтоўка выступлення па тэме «Баркулабаўскі летапіс»;
- стварэнне прэзентацыі і падрыхтоўка выступлення па тэме «Віцебская (Панцырнага і Аверкі) хроніка»;
- стварэнне прэзентацыі і падрыхтоўка выступлення па тэме «Магілёўская (Сурты і Трубніцкіх) хроніка».

Кіруемая самастойная работа да раздзела 2.6 «Апавядальныя крыніцы: літаратурныя, агіяграфічныя і публіцыстычныя творы»

Тэмы:

1. Літаратурная і публіцыстычная спадчына Кірылы Тураўскага.
2. Жыццё Ефрасінні Полацкай.
3. Жыццё Кірылы Тураўскага.
4. Жыццё Аўрамія Смаленскага.
5. Літаратурныя і публіцыстычныя творы XVI—XVIII стст.: С.Будны.
6. Літаратурныя і публіцыстычныя творы XVI—XVIII стст.: Ф.Скарына.
7. Літаратурныя і публіцыстычныя творы XVI—XVIII стст.: М.Гусоўскі.
8. Літаратурныя і публіцыстычныя творы XVI—XVIII стст.: Ян Вісліцкі.

Заданне 1 узроўня

- вывучэнне літаратуры па тэме «Літаратурная і публіцыстычная спадчына Кірылы Тураўскага »;
- вывучэнне літаратуры па тэме «Жыццё Ефрасінні Полацкай»;
- вывучэнне літаратуры па тэме «Жыццё Кірылы Тураўскага»;
- вывучэнне літаратуры па тэме «Жыццё Аўрамія Смаленскага»;
- вывучэнне літаратуры па тэме «Літаратурныя і публіцыстычныя творы XVI—XVIII стст.: С.Будны»;
- вывучэнне літаратуры па тэме «Літаратурныя і публіцыстычныя творы XVI—XVIII стст.: Ф.Скарына»;
- вывучэнне літаратуры па тэме «Літаратурныя і публіцыстычныя творы XVI—XVIII стст.: М.Гусоўскі»;
- вывучэнне літаратуры па тэме «Літаратурныя і публіцыстычныя творы XVI—XVIII стст.: Ян Вісліцкі».

Заданне 2 узроўня:

- напісанне рэферата па тэме «Літаратурная і публіцыстычная спадчына Кірылы Тураўскага »;
- напісанне рэферата па тэме «Жыццё Ефрасінні Полацкай»;
- напісанне рэферата па тэме «Жыццё Кірылы Тураўскага»;
- напісанне рэферата па тэме «Жыццё Аўрамія Смаленскага»;
- напісанне рэферата па тэме «Літаратурныя і публіцыстычныя творы

XVI—XVIII стст.: С.Будны»;

- напісанне рэферата па тэме «Літаратурныя і публіцыстычныя творы XVI—XVIII стст.: Ф.Скарына»;

- напісанне рэферата па тэме «Літаратурныя і публіцыстычныя творы XVI—XVIII стст.: М.Гусоўскі»;

- напісанне рэферата па тэме «Літаратурныя і публіцыстычныя творы XVI—XVIII стст.: Ян Вісліцкі».

Заданне 3 узроўня:

- стварэнне прэзентацыі і падрыхтоўка выступлення па тэме «Літаратурная і публіцыстычная спадчына Кірылы Тураўскага »;

- стварэнне прэзентацыі і падрыхтоўка выступлення па тэме «Жыццё Ефрасінні Полацкай»;

- стварэнне прэзентацыі і падрыхтоўка выступлення па тэме «Жыццё Кірылы Тураўскага»;

- стварэнне прэзентацыі і падрыхтоўка выступлення па тэме «Жыццё Аўрамія Смаленскага»;

- стварэнне прэзентацыі і падрыхтоўка выступлення па тэме «Літаратурныя і публіцыстычныя творы XVI—XVIII стст.: С. Будны»;

- стварэнне прэзентацыі і падрыхтоўка выступлення па тэме «Літаратурныя і публіцыстычныя творы XVI—XVIII стст.: Ф.Скарына»;

- стварэнне прэзентацыі і падрыхтоўка выступлення па тэме «Літаратурныя і публіцыстычныя творы XVI—XVIII стст.: М.Гусоўскі»;

- стварэнне прэзентацыі і падрыхтоўка выступлення па тэме «Літаратурныя і публіцыстычныя творы XVI—XVIII стст.: Ян Вісліцкі».

ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫКАНАННЯ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ СТУДЭНТАЎ

№ п/п	Назва тэмы, раздзела	Кол-ць гадзін на СР	Заданне	Форма выканання
1.1.	Асновы тэорыі і методыкі крыніцазнаўства.	6	<p>Месца і роля крыніцазнаўства ў гістарычнай навуцы. Аб'ект, прадмет і задачы крыніцазнаўства. Гістарычная крыніца, яе сутнасць і значэнне як носбіта сацыяльнай інфармацыі. Праблема класіфікацыі гістарычных крыніц.</p> <p>Класіфікацыя крыніц Э.Бернгайма. Гістарычныя рэшткі і гістарычная традыцыя. Падзел крыніц на пісьмовыя, рэчавыя, вусныя, этнаграфічныя, лінгвістычныя, фота-, кінадакументы і фонадакументы. Падзел крыніц у адпаведнасці з формай адлюстравання рэчаіснасці на рэчавыя, пісьмовыя, фанічныя і выяўленчыя. Класіфікацыя гістарычных крыніц С.О.Шмідта.</p> <p>Крыніцы сацыяльнага і несацыяльнага паходжання. Гістарычная крыніца і гістарычны дапаможнік. Структура крыніцазнаўства. Сувязі крыніцазнаўства з паліяграфіяй, храналогіяй, архівазнаўствам і іншымі навуковымі дысцыплінамі.</p> <p>Развіццё крыніцазнаўства ў навейшы час. Погляды на крыніцазнаўчую працу гісторыка М.Блока, Л.Феўра і інш. Распрацоўка тэорыі і методыкі крыніцазнаўства савецкімі гісторыкамі. Распрацоўка крыніцазнаўства гісторыі Беларусі. Д.І. Даўгяла, М. Улашчык. і інш.</p> <p>Спецыфіка мінулага як аб'екта пазнання. Рэтраспектыўны і рэканструктыўны характар гістарычнага пазнання. Эвалюцыя разумення гістарычнай крыніцы.</p> <p>Гістарычная крыніца ў святле вучэння аб інфармацыі. Крыніца як адзінства аб'ектыўнага і суб'ектыўнага. Мэта яе стварэння і пытанне праўдзівасці, дакладнасці і паўнаты крыніцы.</p> <p>Гістарычная крыніца і гістарычны факт. Інфармацыя крыніцы прамая і ўскосная, непасрэдная і апасродкаваная, наўмысная і ненаўмысная.</p> <p>Селектыўнасць фіксацыі рэчаіснасці ў крыніцах і шляхі яе пераадолення. Прынцып аб'ектыўнасці ў даследаванні крыніц і яго</p>	<p>Апытанне па пытаннях тэмы.</p> <p>Дыскусія.</p> <p>Прэзентацыя і абмеркаванне рэфератаў.</p>

			<p>патрабаванні. Рэпрэзентатыўнасць складу крыніц як фактар, які забяспечвае аб'ектыўнасць вынікаў гістарычнага даследавання. Аптымізацыя складу крыніц і іх інфармацыі. Прынцып суб'ектыўнасці ў крыніцазнаўстве. Улік суб'ектыўнага ў інфармацыі крыніцы, а таксама суб'ектыўнасці ўспрымання гэтай інфармацыі. Шляхі пераадолення суб'ектыўнасці пры даследаванні гістарычных крыніц.</p> <p>Прынцып гістарызму ў крыніцазнаўстве. Разгляд крыніц і іх інфармацыі ў канкрэтна-гістарычных узаемасувязях і ў развіцці. Гісторыя тэксту крыніцы. Этапы стварэння дакумента: чарнавікі, варыянты, канчатковы тэкст. Копіі, публікацыі, пераклады на іншыя мовы. Гісторыя дакумента на яго дакрынічнай стадыі.</p> <p>Асноўныя этапы крыніцазнаўчага даследавання. Пошук і адбор крыніц.</p> <p>Апублікаваныя крыніцы. Гістарычная бібліяграфія. Архіўныя крыніцы. Фонды архіваў, гісторыя фондаўтваральнікаў. Крыніцы музеяў, бібліятэк і іншых захавальнікаў крыніц. Пошук крыніц у сетцы Internet'a.</p> <p>Асноўныя метады даследавання крыніц. Параўнальна-тэксталагічны аналіз крыніц. А.А. Шахматаў. Параўнальна-гістарычны аналіз крыніц. Л.У. Чарапнін. Гісторыка-сістэмны метады. Колькасныя (матэматыка-статыстычныя) метады.</p>	
1.2.	Работа з гістарычнай крыніцай	6	<p>Гістарычныя ўмовы ўзнікнення крыніцы. Канкрэтна-гістарычныя абставіны стварэння помніка. Прамы сэнс тэксту крыніцы. Высвятленне сэнсу слоў, выказаў. Ускосная інфармацыя. Алегорыі і іншасказанні, падтэкст помніка. Высвятленне мэты або мэт стварэння дакумента. Аналіз уплыву ўмоў, у якіх фіксуецца гістарычная інфармацыя, на яе паўнату і дакладнасць.</p> <p>Аналіз сведчанняў, заснаваных на асабістых назіраннях. Уплыў асобы аўтара на перадаваемую ім інфармацыю. Крытыка звестак, трапіўшых у даследуемы помнік з іншых крыніц.</p> <p>Падзел інфармацыі аб часе на прамую і ускосную, наўмысную і ненаўмысную. Аналіз прамой інфармацыі крыніцы аб часе. Аналіз ускоснай інфармацыі аб часе. Сінтэз інфармацыі аб часе. Вызначэнне апорных дат.</p>	<p>Апытанне па пытаннях тэмы. Дыскусія. Прэзентацыя і абмеркаванне рэфератаў.</p>

			<p>Перавод часавай інфармацыі старажытнай крыніцы на сучасную сістэму летазлічэння. Супастаўленне ўсёй часавай інфармацыі крыніцы і аднаўленне часу гістарычных падзей.</p> <p>Аналіз прамой прасторавай інфармацыі. Тапонімы. Аналіз ускоснай прасторавай інфармацыі. Выяўленне ускоснай прасторавай інфармацыі падчас аналіза тэкста крыніцы. Этнонімы, этнатапонімы, катайконімы, лакальныя лінгвістычныя з'явы, лакалізуючыя прыкметы крыніцы як матэрыяльнага аб'екта і інш. Сінтэз прасторавай інфармацыі. Арыенціровачная лакалізацыя.</p> <p>Удакладняючая лакалізацыя і вызначэнне месца гістарычных падзей.</p> <p>Аналіз прамой інфармацыі аб асобе. Асабістыя імёны. Імёны кананічныя і некананічныя. Мянускі, прозвішчы, крыптонімы, псеўданімы. Ускосная інфармацыя аб асобе. Пол, узрост, сацыяльнае становішча, веравызнанне, палітычныя перакананні і г.д. Сінтэз інфармацыі крыніцы аб аўтары.</p> <p>Атрыбуцыя крыніцы. Атрыбуцыя поўная і няпоўная. Сінтэз усёй інфармацыі крыніцы. Ацэнка паўнаты, дакладнасці, праўдзівасці і навуковай каштоўнасці гістарычнага помніка.</p>	
2.1.	Дакументальныя крыніцы: заканадаўчыя дакументы	6	<p>Заканадаўчыя помнікі як гістарычная крыніца і метады іх даследавання.</p> <p>Права звычайнае і права пісанае. Заканадаўства ва ўсходнеславянскіх землях IX-XIII стст. Руская праўда. Крыніцы права Вялікага княства Літоўскага. Віды заканадаўчых дакументаў XIV-XVIII стст. Прывілеі і граматы, іх кваліфікацыя. “Судзібнік” Казіміра IV (1468 г.), яго месца ў развіцці заканадаўства Вялікага княства Літоўскага. Статуты 1529, 1566, 1588 гг. і іх значэнне як гістарычнай крыніцы. Разнавіднасці заканадаўчых дакументаў сеймаў Вялікага княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай. Універсалы, дэкларацыі, канстытуцыі, маніфесты – іх асаблівасці і значэнне як гістарычнай крыніцы.</p> <p>Заканадаўства Расійскай імперыі канца XVIII – пачатку XX стст. Тыпы і віды заканадаўчых дакументаў. Заканадаўчыя дакументы навейшага</p>	Апытанне па пытаннях тэмы. Дыскусія. Прэзентацыя і абмеркаванне рэфератаў.

			часу. Вызначэнне актаў і прынцыпы іх класіфікацыі.	
2.2.	Дакументальныя крыніцы: актавыя матэрыялы.	6	Актавы матэрыял як гістарычная крыніца і метады яго даследавання. З’яўленне актаў ва ўсходніх славян. Старажытныя акты беларускіх зямель і іх характар. Актавы матэрыял Вялікага княства Літоўскага. Публічна-прававыя акты Вялікага княства Літоўскага. Прывілеі на нерухомую маёмасць, выракі, уставы, прывілеі асабістыя, дзяржаўныя, царкоўныя ўніі. Актавы матэрыял судовых устаноў Вялікага княства Літоўскага: кнігі паточныя, запісовыя і дэкрэтовыя. Павелічэнне колькасці прыватнаправавых актаў (дадзеныя, духоўныя, купчыя, менавыя, раздзельныя, пазыковыя, ільготныя граматы залежным сялянам, мяшчанам і інш.).	Апытанне па пытаннях тэмы. Дыскусія. Прэзентацыя і абмеркаванні рэфератаў.
2.3.	Дакументальныя крыніцы: матэрыялы справаводства, статыстычныя і гаспадарчыя апісанні.	6	Праблемы крыніцазнаўчага даследавання матэрыялаў справаводства. Класіфікацыя матэрыялаў справаводства. Справаводства дзяржаўных устаноў. Стварэнне і дзейнасць канцылярыі Вялікага княства Літоўскага. Архіў канцылярыі (метрыка), першапачатковы і сучасны склад кніг метрыкі. Віды дакументавання. Сеймавыя матэрыялы: наказы паслам, запыты, пратаколы пасяджэнняў і інш. Мытныя кнігі, пісцовыя кнігі. Прыватная справаводная дакументацыя. Інвентары, іх паходжанне, класіфікацыя і значэнне як гістарычнай крыніцы.	Апытанне па пытаннях тэмы. Дыскусія. Прэзентацыя і абмеркаванні рэфератаў.
2.4.	Апавядальныя крыніцы: летапісы і хронікі.	6	Летапісы і хронікі як гістарычныя крыніцы, метады іх вывучэння. Пратограф, рэдакцыя, звод, спіс. “Аповесць мінулых часоў”, яе рэдакцыі, асноўныя спісы і крыніцы. Этапы летапісання на беларускіх землях, цэнтры летапіснай работы. Першы летапісны звод: гістарычныя ўмовы, у якіх быў створаны, крыніцы, рэдакцыі. Другі летапісны звод (“Хроніка літоўская і жамоіцкая”), яго рэдакцыі. Трэці летапісны звод (Хроніка Быхаўца). Мясцовае беларускае летапісанне XVII – XVIII стст. Баркулабаўскі летапіс. Віцебская (Панцырнага і Аверкі) і Магілёўская (Сурты і Трубніцкіх) хронікі.	Апытанне па пытаннях тэмы. Дыскусія. Прэзентацыя і абмеркаванні рэфератаў.
2.5.	Апавядальныя крыніцы: мемуарная літаратура.	6	Асабліваці ўспамінаў і дзённікаў як гістарычных крыніц. Мемуарная літаратура XVII—XVIII стст. Ф. Еўлашоўскі, А. Філіповіч і інш. Эпістальярная спадчына як гістарычная крыніца. Перапіска дзелавая і прыватная. “Допісы” Філона Кміты-Чарнабыльскага, перапіска Стэфана Баторыя, Жыгімонта III, Радзівілаў, Сапегаў і інш.	Апытанне па пытаннях тэмы. Дыскусія. Прэзентацыя і абмеркаванні рэфератаў.

2.6.	Апавядальныя крыніцы: літаратурныя, агіяграфічныя і публіцыстычныя творы.	4	Прыёмы крыніцазнаўчага аналізу літаратурных і публіцыстычных твораў. Літаратурна-публіцыстычныя помнікі XII ст. як крыніцы па гісторыі Беларусі. “Слова аб палку Ігаравым”. “Павучэнні Уладзіміра Манамаха”. Літаратурная і публіцыстычная спадчына Кірылы Тураўскага. Літаратурныя і публіцыстычныя творы XVI—XVIII стст. Ян Вісліцкі, М.Гусоўскі, Ф.Скарына, С.Будны і інш. Публіцыстычныя творы XIX-XX стст. Агіяграфічныя творы як гістарычная крыніца. Мэты стварэння агіяграфічных твораў. Агіяграфічны канон. Асаблівасці помнікаў старажытнай беларускай агіяграфіі як гістарычнай крыніцы. Жыццё Ефрасінні Полацкай, Кірылы Тураўскага, Аўрамія Смаленскага.	Апытанне па пытаннях тэмы. Дыскусія. Прэзентацыя і абмеркаванне рэфератаў.
2.7.	Апавядальныя крыніцы: эпістальныя крыніцы і перыядычны друк.	4	Перапіска дзелавая і прыватная. “Допісы” Філона Кміты-Чарнабыльскага, перапіска Стэфана Баторыя, Жыгімонта III, Радзівілаў, Сапегаў і інш.	Апытанне па пытаннях тэмы. Дыскусія. Прэзентацыя і абмеркаванне рэфератаў.
2.8.	Асноўныя захавальнікі і публікацыі крыніц па гісторыі Беларусі.	2	Дзяржаўныя архівы Беларусі і іх фонды. Дзяржаўныя музеі. Аддзелы рукапісаў і старадрукаў бібліятэк. Асноўныя замежныя захавальнікі крыніц па гісторыі Беларусі. Публікацыі крыніц па гісторыі Беларусі ў XIX — пачатку XX ст. І. І. Грыгаровіч. Дзейнасць археалагічных камісій. Публікацыі крыніц у XX ст. М. М. Улашчык. Публікацыі крыніц у Рэспубліцы Беларусь	Апытанне па пытаннях тэмы. Дыскусія. Прэзентацыя і абмеркаванне рэфератаў.
		52		

**Пералік сродкаў, якія выкарыстоўваюцца для дыягностыкі вынікаў
вучэбнай дзейнасці**

Для дыягностыкі кампетэнцый выкарыстоўваюцца наступныя формы:

1. Вусная форма:

- даклады;
  - калоквіўм;
  - выступленне на семінарскіх занятках;
- залік

2. Пісьмовая форма:

- кантрольная работы;

3. Вусна-пісьмовая форма

- справаздачи па аўдыторным практыкаванням з іх вуснай абаронай;
- справаздачи па дамашнім практыкаванням з іх вуснай абаронай.

КРЫТЭРЫ І АЦЭНЬВАННЯ СТУДЭНТАЎ ПА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ

	Крытэрыі ацэнкі
залічана	<p>дастатковы аб'ём ведаў у аб'ёме вучэбнай праграмы УВА па вучэбнай дысцыпліне;</p> <p>засваенне асноўнай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай УВА па вучэбнай дысцыпліне;</p> <p>выкарыстанне навуковай тэрміналогіі, лагічны выклад адказу на пытанні, уменне рабіць высновы без істотных памылак;</p> <p>валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, уменне яго выкарыстоўваць у вырашэнні стандартных (тыпавых) задач;</p> <p>уменне пад кіраўніцтвам выкладчыка вырашаць стандартныя (тыпавыя) задачы;</p> <p>уменне арыентавацца ў асноўных тэорыях, канцэпцыях і напрамках па вивучаемай вучэбнай дысцыпліне і даваць ім ацэнку;</p> <p>праца пад кіраўніцтвам выкладчыка семінарскіх занятках, дапушчальны ўзровень культуры выканання заданій</p>
не залічана	<p>фрагментарныя веды ў аб'ёме вучэбнай праграмы ува па вучэбнай дысцыпліне;</p> <p>веды асобных літаратурных крыніц, рэкамендаваных вучэбнай праграмай УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулю;</p> <p>няўменне выкарыстоўваць навуковую тэрміналогію вучэбнай дысцыпліны, модуля, наяўнасць у адказе грубых, лагічных памылак;</p> <p>пасіўнасць на практычных і лабараторных занятках, нізкі узровень культуры выканання заданняў</p> <p>адсутнасць ведаў і кампетэнцый ў аб'ёме вучэбнай праграмы УВА па вучэбнай дысцыпліне, модулю, Адмова ад адказу, няяўка на атэстацыю без уважлівай прычыны</p>

ПРАТАКОЛ ЎЗГАДНЕННЯ ВУЧЭБНАЙ ПРАГРАМЫ

Назва вучэбнай дысцыпліны, з якой патрабуецца ўзгадненне	Назва кафедры	Прапановы аб зменах у змесце вучэбнай праграмы ўстанавы вышэйшай адукацыі вучэбнай дысцыпліне	Рашэнне, прынятае кафедрай, якая распрацавала вучэбную праграму (з указаннем даты і нумара пратакола)
Гісторыя Беларусі	Гісторыі Беларусі славянскіх народаў	няма	Пратакол № 7 от 26.03.2024

КРИТЕРИИ ОЦЕНИВАНИЯ СТУДЕНТОВ ПО УЧЕБНОЙ ДИСЦИПЛИНЕ

зачтено	<p>достаточный объем знаний в объеме учебной программы УВО по учебной дисциплине;</p> <p>освоение основной литературы, рекомендованной учебной программой УВО по учебной дисциплине;</p> <p>использование научной терминологии, логическое изложение ответа на вопросы, умение делать выводы без существенных ошибок;</p> <p>владение инструментарием учебной дисциплины, умение его использовать в решении стандартных (типовых) задач;</p> <p>умение под руководством преподавателя решать стандартные (типовые) задачи;</p> <p>умение ориентироваться в основных теориях, концепциях и направлениях по изучаемой учебной дисциплине и давать им оценку;</p> <p>работа под руководством преподавателя семинарских занятиях, допустимый уровень культуры выполнения заданий</p>
не зачтено	<p>фрагментарные знания в объеме учебной программы УВО по учебной дисциплине;</p> <p>знания отдельных литературных источников, рекомендованных учебной программой УВО по учебной дисциплине, модулю;</p> <p>неумение использовать научную терминологию учебной дисциплины, модуля, наличие в ответе грубых, логических ошибок;</p> <p>пассивность на практических и лабораторных занятиях, низкий уровень культуры выполнения заданий, отсутствие знаний и компетенций в объеме учебной программы УВО по учебной дисциплине, модулю, отказ от ответа, неявка на аттестацию без уважительной причины</p>